

kittava. Käytettyjä ja olemassaolevia menetelmiä voidaan käyttää vain tiettyjen ongelmien tutkimukseen. Tällainen tilanne johtaa siihen, että menetelmän hallitseva tutkija pyrkii hakemaan mielenkiintonsa kohteeksi juuri niitä ongelmia, joita hänen osaamansa menetelmä pystyy selvittämään. Toisin sanoen olemassaolevat menetelmät ilmeisesti sulkevat tutkimuksen ulkopuolelle oletettavasti tärkeitäkin ongelmia, ja toisaalta nämä samat menetelmät ohjaavat melko ratkaisevasti tutkijoiden mielenkiintoa. Ehkä juuri viimeainittu piirre on johtanut yhä kasvavaan kuiluun tutkimuksen ja käytännön välillä.

Tältä pohjalta ajatellen joutuu helposti ihmettelemään sitä, että valtio-opin opetuksessa keskeisin menetelmäopetus on lainattu vähän mistä sattuu; aiemmin oikeustieteestä ja historiantutkimuksesta, ja nyttemmin lähinnä sosiologiasta. Näillä väittämillä en suinkaan tarkoita sitä, että jonkun olisi ryhdyttävä kirjoittamaan oppikirjaa »puhtaasti» valtio-opillisista menetelmistä, mikä luonnollisesti saattaisi olla jokseenkin mahdotonta. Tästä huolimatta valtio-opin menetelmäopetuksen tulisi ottaa lähtökohdaksi valtio-opin piiriin kuuluvat ongelmat, eikä selvästi jollekin muulle alueelle kuuluvat ongelmat kuten tapahtuu käytettäessä muiden tieteiden tarkoituseriä varten kirjoitettuja oppikirjoja (— joista yleisimmin lienee käytetty viime vuosina *Eskolan* menetelmäkirjoja). Menetelmäopetuksessa joka tapauksessa opiskelija menetelmien lisäksi johdatetaan samalla tiettyjen tutkimusongelmien pariin. Jos nämä ongelmat lainataan muista tieteistä, opiskelija ei suinkaan pääse perehtymään valtio-opillisiin selvitystä kaipaaviin problemeihin tai jo jollain tavalla selvitelyihin ongelma-alueisiin, vaan hänen energiansa valuu siihen vaivannäköön, jota esimerkiksi asenteiden sosiologisen tutkimuksen piirissä aikaansaatuihin tuloksiin perehtyminen vaatii. Toisin sanoen olisi syytä pyrkiä valtio-opilliseen menetelmäopetukseen — ei niinkään »puhtaasti» valtio-opillisiin menetelmiin.

Söderfeldt'in kirjoittaman menetelmäteoksen nimi on edellä sanotun valossa varsin luopaava ilmoittaessaan esittelevänsä valtio-opillisiä metodeja. Valitettavasti käy kuitenkin niin, että teoksen lukeminen ei juuri täytä otsikon

BJÖRN SÖDERFELDT: *Statsvetenskapliga metoder*. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1972 206 s.

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yksi keskeisimmistä metodologisista ongelmista on siinä, että käytetyt menetelmät pyrkivät määrittämään, mitä menetelmän käyttäjän on tut-

lupauksia riittävästi. Söderfeldt tosin välttyy korostamasta esimerkiksi sosiologista ongelma- kenttää poliittisten ongelmien kustannuksella, mutta jättää samalla korostamatta politiikan tutkimuksen erityispiirteitä ja erityisongelmia. Teos on itse asiassa varsin neutraali puheena olevassa suhteessa. Jollakin tavalla ärsyttävää on edelleen se, että kirjan harvoissa konkreettisisissa esimerkeissä on sumeilematta lainattu täysin epärelevantteja sosiologisia tutkimuksia ja käsitteitä. Edelleen esimerkiksi valituissa kirjallisuusviitteissä viittoillaan vapaasti sosiologiaan; jne. Kaikesta huolimatta Söderfeldt välttää suoranaisen sekasotkun, jollainen tulee esille esimerkiksi *Ottar Hellevik'in* teoksessa *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (Universitetsforlaget Oslo 1971). Söderfeldt'in kirja sisältää kuitenkin muutamia ansioita, joiden vuoksi se saattaisi olla käyttökelpoinen eräin varauksin.

Arvostelun kohteena olevan kirjan pääansio on epäilemättä siinä, että se korostaa metodologista pohdiskelua ja jättää menetelmien yksityiskohtaisen esittämisen ehkä vähemmälle. Tosin tämä menetelmien esittelyn yksityiskohtaisuuden ja erityisesti konkreettisuuden puute (ei esitetä relevantteja esimerkkejä) on haitta sinänsä, mutta opetuksessa varsin helposti ohitettavissa. Metodisen pohdiskelun ansioista on erityisesti mainittava viime vuosien kriittisen keskustelun selvä heijastuminen teoksen riveiltä ja rivien välistä. Teoksen alku on tässä suhteessa jopa mainio, mutta olisi siltäkin osin voitu luonnollisesti kirjoittaa paremminkin. Edelleen on sanottava, että kriittisen keskustelun heijastumisesta huolimatta Söderfeldt on miltei lapsellisuuteen asti positivistista näpertelyä edustavan tutkimuksen kannattaja. Muista metodisista lähestymistavoista politiikan tutkimukseen ei positivismiin lisäksi löydy suoranaista mainintaa, vaikka joissain paikoin myös muiden lähestymistapojen mahdollisuudet paistavat (teoksen alkupuolella) rivien välistä, minkä havaitseminen kuitenkin vaatii lukijalta jo ehkä muutakin kuin hyvää tahtoa.

Teos noudattaa rakenteeltaan ideaalista tutkimuksen kehitystä. Tekijä korostaa varsin hyvin ongelman formuloinnin tärkeyttä ja asemaa tutkimuksen lähtökohtana. Tämän jälkeen hän käsittelee käsitteitä ja käsitteen-

muodostusta; teorioita ja hypoteeseja sekä hypoteesien johtamista. Seuraavana vaiheena tulee esille käsitteiden operationaalistamisen aiheuttama ongelma, jossa Söderfeldt ehkä liian raskaasti haksahuttaa valtio-opin tutkimuksen ulkopuolelle ja tekee senkin valitettavan huonosti esimerkiksi puhuessaan reliabiliteetti-ongelmista vain ohimennen ottamatta huomioon juuri reliabiliteetin keskeistä asemaa politiikan tutkimuksessa. Kirjan loppupuolella tulevat esille aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät, osittain jopa onnistuneen valtiopillisesti esiteltynä.

Söderfeldt puhuu varsin perusteellisesti lähdekritiikin merkityksestä politiikan tutkimuksessa; poliittisten aatteiden analyysistä, ja vielä erikseen kvalitatiivisesta sekä kvantitatiivisesta sisällönanalyysistä. Sen sijaan erilaiset aggregaatiaineistot, niiden kerääminen ja analysointi on esitelty sangen pintapuolisesti. Tämä ehkä on hienoinen virhe, koska juuri aggregaatiaineistojen analyysia koskevalle pohdiskelulle tällä hetkellä olisi ollut varmasti käyttöä metodiopetuksessa. Verbaalisten aineistojen analyysistä on kyllä saatavissa nykyään ja hyviäkin politologissävyisiä oppikirjoja. Tosin kirjan eittämätön ansio on juuri lähdekritiikin ja poliittisten aatteiden analyysin korostaminen, koska näihin kahteen seikkaan ei muualla ole juuri kiinnitetty riittävä huomiota. Varsinaista metodologiaa koskevalta osalta teosta voidaan edelleen kritisoida kahdelta pohjalta. Ensinnäkin Söderfeldt erehtyy liian orjallisesti noudattamaan tutkimustyön *ideaalista* kehitystä, ottamatta huomioon sitä, että tuosta kehityskuvioista poiketaan sangen usein erityisesti ensimmäistä opinnäytettä laadittaessa. Toisaalta teos jää erittäin puutteelliseksi sen vuoksi, että useimpia politologisia metodeja ei ollenkaan käsitellä. Esimerkiksi vertailevan menetelmän esittelyyn olisi voinut uhrata vaikka kokonaisen luvun. Juuri teoksen suppeus aiheuttaa sen, että sitä voitaneen käyttää vain luentomuotoisen opetuksen yhtenä apuvälineenä. Toisin sanoen teos ehkä nurinkurisesti antaa enemmän opettajalle kuin opiskelijalle.

Menetelmien esittelyä vaivaa mainittu valittava relevanttien esimerkkien puute. Juuri esimerkkien ja esimerkkitutkimusten valinnan avulla opiskelijoita voidaan joko *tahattomasti*

tai tahallisesti ohjata tiettyjen ongelmien piiriin. Söderfeldtin keskustelu jää — kuten sanottu — tältä osin valitettavasti hyvin paljon vail-linaiseksi. Menetelmäopetuksen yksi keskeisistä ongelmista onkin muuten juuri esi-merkkitutkimusten rooli. Esimerkiksi mainittu Hellevikin teos painottuu selvästi teknisten metodisten yksityiskohtien esittelyn puitteisiin ja Söderfeldtin teos taas metodisiin pohdiske-luihin. Toisena ääripäänä ovat taas lukuisat readings-tyyppiset kokoomateokset, joissa on artikkelien muodossa esitelty lukuisia tutki-muksia toimittajan lyhyiden kommenttien säes-tämänä. Tällainen teos on esim. *J. E. Mueller* (ed.), *Approaches to the Measurement in In-ternational Relations* (New York, 1969). Epäil-lemättä mielekkäin tapa opettaa menetelmiä olisi käyttää joitakin todellisia tutkimuksia,

joita analysoimalla opiskelijaa voitaisiin kädes-tä pitäen opastaa tutkimuksen tekoon aivan toisella tavalla kuin pelkillä metodiluetteloilla (Hellevik) tai tutkimusluetteloilla (esim. *Muel-ler*).

Edellisen valossa voidaan lyhyesti todeta, että Söderfeldtin teos ei sinänsä poista oleelli-sinta valtio-opin menetelmäkoulutuksen puu-tetta, mutta on sinänsä toivoa antava yritys oikeaan suuntaan. Ongelmaa ei tietenkään voida ratkaista pelkästään yhden tai muuta-man teoksen kirjoittamisen avulla. Oikeampi tapa olisi ryhtyä tarkemmin pohtimaan ongel-maa, keskustella siitä sekä ottaa esitetyt seikat huomioon metodiopetuksessa, jonka nykyinen heikko taso tai epärelevanttius tällä hetkellä on enemmän kuin masentavaa.

Vilho Harle

Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta:

- Risto Näätänen*, Maantiekoulema. Tutkimus liikenneonnettomuuksista. WSOY, Porvoo. 1972. 264 s.
- Ralf Helenius*, Suuret ismit 1970-luvun politiikassa. Kyriri Oy, Helsinki 1972. 177 s.
- Philip Roth*, Meidän jengi. WSOY, Porvoo 1972. 209 s.
- Gunnar Adler-Karlsson*, Idän ja lännen kauppasuhteet. WSOY, Porvoo 1972. 93 s.
- Matti Leppo & Tapio Leppo*, Kansantalouden kiertokulku. WSOY, Porvoo 1972. 128 s.
- Robert Dahl*, Polyarchy. Participation and Opposition. Yale University Press, New Haven 1971. 257 s.
- Christopher Tugendhat*, Jättiläisyriytykset. Tammi, Helsinki 1972. 245 s.
- William Rodgers*, Ajattelle! IBM:n tarina. Tammi, Helsinki 1972. 218 s.
- Kettil Bruun*, Alkoholii, käyttö, vaikutukset ja kontrolli. Tammi, Helsinki 1972, 377 s.
- Sigurd Klockare*, Yleislakosta kansanrintamaan. Tammi, Helsinki 1972. 223 s.
- Vielä voimme pelastua*. Tiedemiesten manifesti aikamme ihmisille. Tammi, Helsinki 1972. 135 s.
- Katarina Eskola*, Ei kirjaa ilman lukijaa. Miten kirja kulkeutuu lukijalle ja miten se otetaan vastaan. Tammi, Helsinki 1972. 179 s.
- Wilfred Burchett*, Näin toimivat Vietnamin sissit. Tammi, Helsinki 1972. 262 s.
- Göran von Bonsdorff*, Euroopan tulevaisuus. 1970-luvun ongelmia ja kehityslinjoja. Otava, Helsinki 1972. 173 s.
- Richard Johnson*, The French Communist Party Versus Students. Revolutionary Politics in May-June 1968. Yale University Press. New Haven 1972. 215 s.
- Björn Söderfeldt*, Statsvetenskapliga metoder. Almqvist et Wiksell, Stockholm 1972. 208 s.